

УДК 378.147:811.111(045)

Кардашова Н. В.

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АНГЛОМОВНИХ ПОДКАСТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІОВАННІ

У статті досліджуються критерії відбору навчального матеріалу для формування лінгвосоціокультурної компетентності в англомовному аудіюванні майбутніх учителів. Виокремлено й описано основні критерії відбору навчальних подкастів, таких як: доступності й посильності, інформативності, автентичності, соціокультурної цінності, тематичності. Уточнено параметри автентичності для добору англомовних подкастів. Розглянуто проблему тривалості звучання подкастів та їх обсягу для студентів першого курсу.

Ключові слова: критерії відбору, лінгвосоціокультурна компетентність, навчальний подкаст, автентичність.

Однією з необхідних умов формування лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСКК) в аудіюванні під час навчання англійської мови (АМ) є раціональний відбір аудіотекстів та створення відповідної підсистеми вправ.

Навчальним матеріалом при формуванні ЛСКК виступають навчальні англомовні подкасти. Відомо, що характер навчального матеріалу в певній мірі обумовлює вибір тих чи інших вправ і прийомів роботи, спрямованих на реалізацію мети навчання. Тому ефективність формування досліджуваної компетентності визначається характером англомовних аудіо повідомлень (подкастів), при прослуховуванні яких відбувається засвоєння відповідних лінгвосоціокультурних знань і формування навичок і вмінь. Отже, необхідно розробити процедуру раціонального відбору автентичних англомовних подкастів.

У методичній літературі проблема раціонального відбору аудіоповідомлень вирішується по-різному, в залежності від характеру повідомлень і конкретних цілей роботи з ними. До проблеми відбору навчального матеріалу для формування компетентності в аудіюванні зверталось багато вчених, зокрема С. Л. Захарова, І. І. Халєєва, І. С. Онісіна, Н. І. Бичкова, О. Б. Метьолкіна, О. В. Слухіна, Л. І. Іванова, Н. С. Жеренко, О. В. Кміть, О. В. Носонович, В. В. Черниш, А. І. Черкашина, Н. Р. Петранговська, Л. В. Ягеніч, М. Underwood, Р. Уг. Науковці розглядали принципи та критерії відбору різних видів текстів для навчання аудіювання учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів і шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, а також студентів немовних спеціальностей.

Зазначені проблеми досліджувалися стосовно студентів мовних спеціальностей: аудіювання професійно спрямованих повідомлень (Бочкарьова О. Ю.), драматичних творів (Сіваченко О. О.), аудіотекстів з національними та регіональними типами вимови (Мацєва О. А.), теленовін (Вікович Р. І.), текстів-інтерв'ю (Літвін І. М.), організація само- та взаємоконтролю рівня сформованості англомовної компетенції в аудіюванні (Крапчатова Я. А.), побудова багаторівневої моделі навчання аудіювання в системі професійної підготовки вчителя (Шукіна І. В.), аудіювання з письмовою фіксацією суттєвої інформації (Колеснікова К. О.).

Однак аналіз наявної методичної літератури дав змогу зробити висновок про недослідженість цієї проблеми стосовно формування у майбутніх учителів ЛСКК в англомовному аудіюванні.

Метою цієї статті є визначення та уточнення критеріїв відбору навчального матеріалу для формування ЛСКК в аудіюванні майбутніх учителів. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

1. Уточнити визначення поняття "навчальний подкаст".
2. Охарактеризувати критерії відбору англомовних подкастів для навчання аудіювання.
3. Уточнити поняття автентичний подкаст.

Одиницею добору для навчання аудіювання є аудіотекст, під яким розуміють текст, призначений для слухового сприйняття [1, с. 24], представлений монологічним або діалогічним повідомленням, що характеризується композиційно-логічною завершеністю, складається з одиниць різних рівнів текстової ієрархії, об'єднаних структурно-смысловими зв'язками і має певну комунікативну спрямованість [6, с. 54].

У нашому дослідженні за одиницю добору навчальних матеріалів для навчання аудіювання візьмемо навчальний аудіотекст, під яким розуміємо навчальний подкаст, представлений монологічним

або діалогічним повідомленням, що забезпечує досягнення навчальних цілей, а саме, формування ЛСКК в англомовному аудіюванні.

Услід за Н. Ф. Бориско, під поняттям "критерії відбору" розуміємо основні ознаки, за допомогою яких якісно і кількісно оцінюється текстовий матеріал з метою доцільності або недоцільності його використання як навчального матеріалу [2, с. 116]. Таким чином, критерії відбору дають змогу оцінити навчальний матеріал щодо можливості його використання у навчальному процесі.

Визначаючи критерії відбору англомовних навчальних подкастів, ми, услід О. В. Бирюк, враховували такі чинники:

1) мету навчання – формування у майбутніх учителів ЛСКК при навчанні аудіювання англомовних подкастів;

2) вимоги чинної Програми з англійської мови для університетів та інститутів [8]: а) щодо рівня сформованості у студентів першого курсу рецептивних навичок і вмінь; б) щодо рівня мовної підготовки студентів (та в) щодо змісту тематичних блоків соціокультурного характеру;

Враховуючи це, ми виокремили такі критерії відбору навчального матеріалу для формування ЛСКК в аудіюванні для студентів I курсу мовних спеціальностей:

I. *Якісні критерії / критерії змісту*: 1) доступності та посильності; 2) тематичності; 3) автентичності; 4) інформативності; 5) соціокультурної цінності;

II. *Кількісний критерій*: 1) обсягу тексту і темп мовлення.

Погоджуємося з думкою Л. В. Шевкопляс та розглядаємо *критерій доступності* як один із головних, оскільки в центрі уваги дослідження є процес формування ЛСКК аудіюванні. Під цим критерієм розуміємо відповідність мовного матеріалу тексту рівню мовної підготовки студентів та обов'язковому для засвоєння мінімуму. Згідно з цим критерієм, подкаст розглядається нами з урахуванням мовного та лінгвосоціокультурного потенціалу тексту. Слушно зауважує Л. В. Шевкопляс, що від цього критерію залежить успішність аудіювання як виду мовленнєвої діяльності, оскільки увага слухача може бути сконцентрована на змісті повідомлення лише в тому разі, якщо мовна сторона подкасту не викликає значних труднощів. Згідно з чинною Програмою мовний матеріал аудіотестів для I курсу має бути зразком літературної англійської мови. Мовний та лінгвосоціокультурний потенціал навчальних матеріалів, що виражається в лексичному, граматичному, фонетичному та фоновому оформленні, відповідає рівню B2 згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями [5]. Лінгвосоціокультурне оформлення подкасту передбачає знання студентами реалій, фонові лексики, прислів'їв, приказок тощо. Екстралінгвістична інформація передається через музику та природні шуми.

Щодо лексичного та граматичного рівнів, то, згідно з експериментальними даними Н. В. Єлухіної, кількість лексичних одиниць (ЛЮ), за умови, що вони не є ключовими словами, та граматичні структури, про значення яких можна здогадатися за контекстом, не повинна перевищувати 3% всіх слів аудіотексту [4, с. 229].

Крім того, вид мовлення, що сприймається (монолог, діалог, полілог), може по-різному впливати на ступінь розуміння аудіотексту. Зважаючи на те, що в реальному спілкуванні діалогічне мовлення зустрічається частіше, ніж монологічне, та, беручи до уваги той факт, що бесіди, розмови, інтерв'ю, тобто аудіотексти, які пропонуються Програмою для аудіювання на I курсі, мають здебільшого природу діалогів, будемо використовувати тексти монологічного та діалогічного характеру для формування ЛСКК в англомовному аудіюванні майбутніх учителів. При сприйнятті мовлення на слух такі компоненти інтонації та просодії, як: висота основного тону, гучність, наголос, тембр, паузи, тривалість, ритм, темп мовлення, можуть суттєво полегшити або ускладнити розуміння тексту.

Відповідно до *критерію тематичності*, передбачається обмежити відбір подкастів темами, визначеними чинною Програмою [8]. Так, зміст англомовних аудіотекстів має відображати тематичний блок соціокультурної спрямованості: "Людина". У межах цього тематичного блоку виділяються такі теми та підтеми: особиста ідентифікація, зовнішність та характер, сім'я, дім, місце проживання; студентське життя, навчання, інтереси та турботи молоді; продукти харчування, приготування страв, національні кухні; магазин, покупки; погода, пори року; рідне місто, село [8, с. 42-48]. Соціокультурна тема відображає типові явища (процеси, події) життя народу, мова якого вивчається. В її інформативному змісті виділяються підтеми, що розкривають суттєві аспекти того чи іншого явища (процесу, події).

Формування у майбутніх учителів ЛСКК на матеріалі англомовних навчальних подкастів, у змісті яких відображені вказані теми, буде ефективним, якщо ці теми є особистісно значущими для студентів, входять у сферу їхніх інтересів.

Загальноновизнаним при відборі аудіотекстів є *критерій автентичності*. За Н. Д. Гальсковою, автентичні тексти є зразками реальної комунікації з властивими їй характеристиками: перебиваннями, повторами, виправленнями, недосказанністю, зайвою емоційністю, образністю, менш чіткою організацією в області синтаксису тощо. Менш складними є напівавтентичні тексти, тобто автентичні за своєю природою тексти, але оброблені та скорочені [3, с. 74]. Уточнюючи визначення "напівавтентичні аудіотексти" чи "методично автентичні аудіотексти", услід за О. А. Мацневою [7, с. 78-79], маємо зауважити, що ці тексти (створені та записані носіями мови спеціально для навчальних цілей) або

зазнали методичної обробки шляхом скорочення, яке не порушило їх автентичності, або ж були очищені від побічних технічних шумів шляхом цифрової обробки звуку. В нашому дослідженні будемо використовувати як власне автентичні подкасти, так і напівавтентичні, оскільки вважаємо, що обидва види текстів сприятимуть розумінню мовлення з усіма специфічними для реальної комунікації властивостями та допоможуть значно швидше та з меншими витратами сил досягнути бажаного рівня сформованості англомовної компетентності в аудіюванні; в контексті нашого дослідження – рівня B2.

При розгляді *інформативності* – наступного якісного критерію відбору навчального матеріалу – ми, услід за О. В. Бирюк, спираємося на характеристику інформативності як відносної ознаки тексту. Інформативність тексту визначається не загальною кількістю інформації, що міститься в ньому, а лише тією її кількістю, яка стала здобутком слухача.

Ми, слідом за С. О. Китаєвою, визначаємо інформативність автентичного англомовного аудіотексту з точки зору новизни й актуальності (практичної корисності) інформації, що міститься в ньому, для групи конкретних слухачів. Отже, в межах нашого дослідження інформативність англомовного аудіотексту визначається через новизну та практичну корисність соціокультурної інформації, що міститься в ньому, для майбутніх учителів англійської мови першого року навчання. Врахування цього критерію при відборі навчального матеріалу для формування ЛСКК забезпечує особистісну значущість отриманої інформації для студентів, а тому задовольняє їхню пізнавальну потребу та стимулює пізнавальний інтерес.

Соціокультурна цінність навчального матеріалу визначається його соціокультурним потенціалом, тобто тим вкладом, який вносить текст у пізнання англомовних країн і народів у співвіднесеності до тезаурусу студентів [9, с. 25]. При виявленні соціокультурної цінності англомовних статей ми користуємося методикою визначення соціокультурного потенціалу художніх творів, розробленою Л. П. Смеляковою [10, с. 42-48].

Отже, визначаючи соціокультурну цінність навчального матеріалу, ми беремо до уваги такі чотири показники: 1) представленість соціокультурної інформації в тексті англомовного подкасту; 2) характер презентації цієї інформації в тексті подкасту з точки зору її сприйняття студентом; 3) спосіб презентації соціокультурної інформації в подкасті; 4) її смислове навантаження.

Представленість соціокультурної інформації в тексті англомовного подкасту визначається на основі її кількісного й якісного аналізу. Об'єктом кількісного аналізу виступає соціокультурна інформація, представлена експліцитно. Ця інформація може бути виражена вербально за допомогою мовних одиниць з національно-культурним компонентом семантики (слів-реалій, фонової й конотативної лексики, фразеологізмів), афоризмів, алюзій тощо. Якісному аналізу підлягає імпліцитна соціокультурна інформація, яка виступає в формі образів і уявлень під час сприймання змісту подкасту та є результатом суб'єктивного враження вдумливого слухача.

При відборі навчального матеріалу ми віддаємо перевагу подкастам з рівномірним розподілом соціокультурної інформації, оскільки саме такий характер її розподілу, на думку Л. П. Смелякової, створює сприятливі умови для розпізнавання і засвоєння цієї інформації студентами при читанні [10, с. 44].

Критерій обсягу тексту, темп мовлення. За Програмою для мовних спеціальностей студенти I курсу, для того щоб наприкінці навчального року досягнути рівня розуміння B2 мають сприймати мовлення на слух середнього темпу та звуку [8, с. 48–49, с. 66]. Ми погоджуємося з О. Б. Тарнопольським, що студенти "занадто повільно сприймають, а не мовець занадто швидко говорить" [11, с. 136]. Під час сприйняття автентичних і напівавтентичних подкастів, тобто новин, бесід, дискусій, оголошень, розмов про поточні події – їх уповільнення просто неможливе. Тому почути текст вдруге іноді необхідно студентів для того, щоб упевнитися, чи правильно він зрозумів хоча б суть повідомлення. Загальноовизнаним у методиці викладання ІМ є надання студентам іншого комунікативного завдання при повторному сприйнятті аудіотексту [11, с. 137], що, на нашу думку, допоможе їм зорієнтуватися в тексті, якщо ці завдання методично грамотно сплановані, та не нашкодить студентіві, тільки заплутавши його.

Щодо обсягу повідомлення, тобто тривалості звучання аудіотексту, то, услід за О. Б. Тарнопольським, вважаємо, що на мовних факультетах починати слід з аудіювання текстів упродовж 2-3 хвилин, а потім поступово збільшувати їх обсяг до 15-20 хвилин [11, с. 137]. Слухаючи короткі, але змістовні тексти, студент поступово набуває навички й уміння сприймати і розуміти інформацію на слух, що надалі сприятиме розумінню (глобальному, детальному, вибірково) більш складних у лінгвістичному плані та довших аудіотекстів. Отже, подкасти для I курсу мають тривати від 2-3 до 5-6 хвилин.

Відбір автентичних аудіотекстів (подкастів), здійснювався через ресурси мережі Інтернет. Відбиралися автентичні подкасти, створені носіями мови для носіїв мови задля отримання інформації, а також напівавтентичні англомовні подкасти, створені носіями мови для навчання іноземців. Джерелом відбору таких аудіотекстів є соціальний сервіс *Інтернету* нового покоління *Веб 2.0*, що надає можливість користувачам всесвітньої мережі прослуховувати, переглядати, створювати та розповсюджувати в ній аудіо- та відеопередачі. Слід зазначити, що нами відбиралися такі подкасти, які

відповідали більшості критеріїв. У разі протидії декількох критеріїв перевага надавалась критеріям доступності, автентичності та соціокультурної цінності.

Наведемо приклад відібраного нами подкасту (з сайту <http://learnenglish.britishcouncil.org/elementary-podcasts/series-03-episode-10>) для формування ЛСКК в англomовному аудіюванні майбутніх учителів та проаналізуємо його за визначеними критеріями.

Приклад. Текст "Tea"

Tapescript:

Adam and Rob

Both: Hello!

Rob: I'm Rob.

Adam: And I'm Adam.

Rob: Welcome to Episode 10 of the podcast. In a moment we're going to hear from Carolina again. There's a new friend for her and Emily today.

Adam: But first, as usual, we're going to take a look at some of your messages and comments. Tess and Ravi talked about tea and the British habit of drinking tea – a lot of tea – a hundred and sixty five million cups of tea every day!

Rob: We asked what the most popular drink was in your country. And for lots of you it's tea too. All over the world – Indonesia, Libya, China, Iran, Azerbaijan – you're all drinking lots of tea.

Adam: And so many different kinds of tea. We heard about black tea and red tea in Tunisia, green tea in Japan, mint tea in Egypt, lotus tea and iced tea in Vietnam – and how about this from Shuvanjan in Nepal. He says: Most people in Nepal are used to drinking milk tea, which is made by mixing milk, sugar, fermented tea leaf granules and spices. The spices mostly include ginger, black pepper and cardamom. However, people living in the Himalaya region mostly take salty tea - tea made with milk and butter.

Rob: Tea with milk and butter? I'm not sure that I like the sound of that.

Adam: Well, I've tried tea in a Nepali restaurant and it was milky and sweet, not salty.

Rob: So, the English aren't the only tea drinkers – you drink it everywhere. But you're also drinking lots of coffee. In Italy, of course, but also in Latin America: Mexico, Brazil and this is Franklin from Colombia: I am Franklin and I am from Colombia, the country of coffee. A lot of people around the world know that the best coffee is produced in Colombia, and it is recognized for its flavor and fragrance. Many cities around the world have shops selling coffee from Colombia.

Adam: The best coffee in the world? Maybe some of our Brazilian listeners disagree!

Rob: We also heard about mate in Argentina – thanks Wences – lassi in India and Karla Lara – the singer in our podcast band – told us about champurrado and ponche in Mexico. Woul from South Sudan told us that milk is the most popular drink there.

Adam: Thanks everyone for all your comments – we love reading them and we hope you read each other's comments too.

Наведений приклад відповідає критерію доступності, оскільки лексична та граматична насиченість тексту співвідноситься з вимогами Програми для першого року навчання. До того ж, тема, порушена в аудіотексті, відома для студентів, тому реалізується доступність у змістовому плані. За критерієм інформативності текст викликає інтерес у слухачів, оскільки уможливує різні погляди на порушену проблему та стимулює уважне слухання. Текст автентичний, оскільки продукується носіями мови в реальних умовах спілкування. Він відповідає віковим особливостям студентів, оскільки обговорюється звичка британців пити чай. Текст належить до тематичного блоку "Їжа". Тривалість звучання становить 3 хвилини.

Таким чином, ми охарактеризували критерії, за якими слід обирати подкасти для формування ЛСКК в аудіюванні майбутніх учителів. Так, за критерієм доступності мають бути відібрані подкасти, що відповідають рівню мовної підготовки студентів та обов'язковому для засвоєння мінімуму. Відповідно до критерію інформативності, подкаст повинен привертати увагу слухача та утримувати її під час прослуховування тексту. Критерій автентичності передбачає культурологічну цінність навчальних матеріалів, природність ситуації. Критерій тематичності означає, що навчальні тексти співвідносяться з темами і проблемами спілкування, що входять до змісту навчання студентів на I курсі мовних спеціальностей. Вважаємо, що ці критерії відповідають змісту навчання аудіювання на досліджуваному етапі та уможливають реалізацію навчальних цілей.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в розробці підсистеми вправ для формування ЛСКК в аудіюванні майбутніх учителів під час аудиторних занять з практики усного і писемного мовлення.

Використані джерела

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения иностранным языкам) / А. Н. Щукин. – М. : Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Бориско Н. Ф. Теоретические основы создания учебно-методических комплексов для языковой межкультурной подготовки учителей иностранных языков (на материале интенсивного обучения немецкому языку) : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.02 / Н. Ф. Бориско. – К., 2000. – 508 с.

3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранным языкам : [пособие для учителя] / Н. Д. Гальскова. – М. : Аркти-Глосса, 2000. – 165 с.
4. Елухина Н. В. Основные трудности аудирования и пути их преодоления / Н. В. Елухина // Общая методика обучения иностранным языкам : хрестоматия / Составитель Леонтьев А. А. – М. : Русский язык, 1991. – С. 226–238.
5. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
6. Кміть О. В. Тестовий контроль аудитивних умінь студентів немовних факультетів вищого педагогічного навчального закладу (II курс, англійська мова) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / О. В. Кміть. – К., 2000. – 156 с.
7. Мацнева О. А. Навчання майбутніх учителів розуміння англійського мовлення з національними та регіональними типами вимови : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / О. А. Мацнева. – К., 2009. – 164 с.
8. Програма з англійської мови для університетів / інститутів (п'ятирічний курс навчання) : проект / [кол. авт. : С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей, Ю. В. Головач та ін.]. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 246 с.
9. Смелякова Л. П. Концепция отбора художественного текстового материала для языкового вуза / Л. П. Смелякова // Иноземні мови. – 1995. – № 1. – С. 23–28.
10. Смелякова Л. П. Художественный текст в обучении иностранным языкам в языковом вузе (Теория и практика отбора) / Л. П. Смелякова : Монография. – СПб. : Образование, 1992. – 142 с.
11. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти : [навч. посіб.] / О. Б. Тарнопольський. – К. : Фірма "ІНКОС", 2006. – 248 с.
12. Щукина И. В. Методика построения многоуровневой модели обучения аудированию в системе профессиональной подготовки учителя иностранного языка : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / И. В. Щукина. – М., 2009. – 261 с.

Кардашова Н. В.

КРИТЕРИИ ОТБОРА АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ПОДКАСТОВ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ЛИНГВОСОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ В АУДИРОВАНИИ

В статье исследуются критерии отбора учебного материала для формирования лингвосоциокультурной компетентности в англоязычном аудировании будущих учителей иностранных языков. Выделены и описаны основные критерии отбора учебных подкастов, такие как: доступности и посильности, информативности, аутентичности, социокультурной ценности, тематичности. Уточнены параметры подлинности отбора англоязычных подкастов. Рассмотрена проблема длительности звучания подкастов и их объем для студентов первого курса.

Ключевые слова: критерии отбора, лингвосоциокультурная компетентность, учебный подкаст, подлинность.

Kardashova N. V.

CRITERIA FOR ENGLISH PODCASTS SELECTION IN TEACHING LINGUA SOCIOCULTURAL COMPETENCE IN LISTENING COMPREHENSION TO FUTURE TEACHERS

Foreign language competence formation in listening comprehension has a significant place in the educational process of higher educational establishments that train future teachers of foreign languages. The impetus for the spread of listening comprehension training was the swift development of the new information technologies. We assume that the key to a successful development of listening skills and abilities is the properly chosen training tools. We believe that an effective way of listening and speaking skills development may be the usage of podcasts. Therefore, our purpose is to select and substantiate our choice of the criteria for English podcast selection for forming lingua sociocultural competence in listening comprehension.

Among them are: the criteria of availability, authenticity, information capacity, sociocultural value, thematic relevance, and length of the text. The parameters of the authenticity in text selection have been determined. The length of the text has been specified. According to the criterion of availability podcasts should be selected according to the students' level of language skills. According to the criterion of the information content, the chosen podcast must attract the listeners' attention and hold it throughout listening to the whole text. The criterion of authenticity involves the cultural value of educational material, the naturalness of the situation. The criterion of thematic relevance means that educational texts should relate to the themes of the curriculum for the first-year students. We believe that these criteria correspond to the content of teaching listening comprehension in the target stage and make it possible for training purposes.

Key words: criteria for selection, lingua sociocultural competence, authentic podcast, listening comprehension competence.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2016